

Cătălin Dumitrașcu

REZUMPTIA PRONOMINALĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ. TIPARE DE REALIZARE SPECIFICE LIMBII ROMÂNE

1. INTRODUCERE

În articolul „Dublarea sintactică în limba română din perspectivă tipologică”, apărut în primul număr al revistei *Limba română* din 2016, Blanca Croitor prezintă cinci fenomene care intră în sfera dublării sintactice, pe lângă dublarea clitică a obiectului direct și a celui indirect (Croitor, 2016: 60). În exemplele date, autoarea face referire și la „dublarea elementului relativ, printr-un pronume personal (*Deci eu am o prietenă care mă înțeleg cu ea bine*)”. Analizând contextul dat, se observă că relativul nu este dublat sintactic prin pronumele personal, ci că este reluată informația referențială purtată de relativ. În literatura străină de specialitate, acest tip de construcție poartă numele de *pronominal resumption*. Până acum, nu am găsit în lucrările de lingvistică românească un studiu care să trateze fenomenul *rezumptions pronominale*. Am ales adaptarea denumirii englezești la limba română, pentru a se evita eventualele confuzii cu *reluarea* și *dublarea*, atribuite, în general, dublării subiectului sau dublării clitice a obiectului direct/indirect.

Printre cei care au tratat subiectul fenomenului *rezumptions pronominale* atât pentru limba engleză, cât și pentru alte limbi, precum irlandeza, ebraica, franceza, se numără Elena Anagnostopoulou (2008), James McCloskey (2002, 2017) și Ash Asudeh (2004, 2012).

2. CE ESTE REZUMPTIA PRONOMINALĂ?

Rezumpția pronominală este un fenomen sintactic, pragmatic și semantic care constă în realizarea la nivel de grup/de enunț a unei forme pronominale care reia referința unui antecedent nominal, fără a exista obligatoriu identitate de poziție sintactică între nominalul sursă și pronumele folosit cu rol rezumptiv. Chiar dacă fenomenul *rezumptions pronominale* a reprezentat subiectul a mai multe lucrări de cercetare internaționale, există încă numeroase aspecte controversate sau necunoscute. Este cert însă că acest fenomen există și că este întâlnit în mai multe limbi ale lumii, așa cum se poate observa în exemplele următoare, preluate din articolul *Resumption* al lui McCloskey (2017: 4):

LR, LXIX, nr. 3–4, p. 369–377, București, 2020

- **irlandeză:** an ghirseach ar ghoid na síogaí í
the girl C.PAST stole the fairies her
„Fata pe care au furat-o zânele”
- **spaniola nonstandard:** es un país que hablan tanto de él
is a country C they-talk a-lot about it
„Este o țară despre care ei vorbesc mult”
- **araba libaneză:** l-rizzeel jalli seeʕadat-o faʔiir ktiir
the-man C help.2SG-him poor very
„Omul pe care l-ai ajutat este foarte sărac”
- **ebraică:** ha-ʕiʕ še-raʕ ʕoto
the-man C see.PAST.S1 him
„Omul pe care l-am văzut”

Pe lângă aceste exemple, se pot adăuga și altele, din franceza nonstandard (a)) (Lefebvre și Fournier, 1978 apud Godard, 1989: 55) și din româna nonstandard (b)):

a) *Une de mes amies que je suis amie avec elle depuis l'âge de 11 ans.*
„Una dintre prietenele mele cu care sunt prietenă de la 11 ani”.

b) *E un vecin care n-am vorbit cu el de când s-a mutat aici.*

3. REZUMPTIA PRONOMINALĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ. TIPARE DE REALIZARE

Întrucât nu am găsit în bibliografia românească observații teoretice cu privire la acest fenomen, am realizat o analiză pornind de la o serie de exemple identificate în varianta orală a limbii. Exemplele au fost preluate în general din conversații private, din emisiuni televizate și din cuvinte de învățătură. În urma analizei pe care am făcut-o, am grupat exemplele, în funcție de structură, în patru tipare sintactice:

3.1. Tiparul I: [GN_i [GNpron_i[GV[Gprep_i]]]]: *omul_i care_i am vorbit cu el_i*

A.

- (1) a) *Omul_i care_i am vorbit cu el_i ieri nu a mai venit să îmi spună ce a făcut.*
b) *E cineva_i aici care_i a dat mașina peste el_i.*
c) *Am doi copii, nepoți_i, care_i stau cu ei_i în curte.*
d) *Bărbati-meu_i care_i am băieții cu el_i.*
e) *Sunt ochii mei_i care_i nu vedeam fărâ ei_i.*
f) *A venit aici ăla_i care_i n-am putut să mă înțeleg cu el_i.*
g) *A ajuns o femeie_i care_i nu mai poți discuta nimic cu ea_i acum.*

h) *Nu mi-e fricã de câinii_i care_i trec pe lângã ei_i când mã duc la microbuz dimineaþa.*

i) *Au mai venit niþte jucãtori_i care_i mi-a fost greu sã comunic cu ei_i.*

j) *Venirã unii_i care_i n-am putut sã lucrez sub nicio formã cu ei_i.*

k) *E un unchi_i care_i mergeam pe la el_i aproape în fiecare sãptãmânã.*

l) *Am un þef_i care_i am vorbit cu el_i sã îmi dea liber douã zile.*

m) *Avea un televizor_i care_i dãdea cu pumnul în el_i când nu mergea.*

n) *E aicea un primar_i care_i nu se înþelege nimeni cu el_i.*

o) *Are o maþinã_i care_i vine cu ea_i doar când e vremea urâtã.*

p) *Era o vecinã_i care_i a zis multã lumea de ea_i cã face farmece.*

B.

(2) a) *Era un vecin_i care_i i-am dat lui_i mai multe scule.*

b) *Avea o învãþitoare_i care_i îi_i mai ziceam ei_i sã nu-mi lase copiii repetenþi.*

c) *Erau în sat niþte þigani_i care_i le_i dãdeam þi lor_i ceva þi ne fãceau ceaune.*

d) *Ei sunt buncii_i care_i le_i mulþumesc lor_i pentru cã m-au crescut pânã acum.*

e) *Stateau aici niþte mocani_i care_i le_i mai ziceam lor_i sã vinã sã ne ajute la cules.*

f) *Aveam un frate_i care_i îi_i dãdeam lui_i toþi banii primiþi de la oameni.*

În exemplul *Este aici cineva peste care a dat maþina* identificãm urmãtorii constituenþi: *este* – predicat verbal; *aici* – circumstanþial de loc; *cineva* – subiect simplu; *peste care* – complement prepoziþional; *a dat* – predicat verbal; *maþina* – subiect. În exemplul (1) b), pronumele relativ este folosit fãrã prepoziþie, care apare la dreapta, alãturi de pronumele personal *el*. Astfel, grupul prepoziþional *peste el* devine, la o primã analizã, coreferenþial cu relativul *care*. Însã relativul, în exemplele date, nu mai ocupã o poziþie sintacticã în propoziþia pe care o introduce, ci rãmâne doar conector la nivel de frazã.

În exemplele date la (1) se observã cã în poziþia nominalului sursã apar substantive (a), c), d), e), g), h), i), k), l), m), n), o), p)), pronume nehotãrâte (b), j)) þi demonstrative cu formã popularã (f)). De asemenea, trebuie menþionat cã nominalul apare în diferite poziþii sintactice: subiect, obiect direct, nume predicativ þi complement prepoziþional.

În ceea ce priveþte grupul prepoziþional coreferenþial cu relativul þi cu nominalul sursã, acesta ocupã în majoritatea cazurilor poziþia de complement prepoziþional (a-g), i), j), l)-p)). O altã poziþie sintacticã întâlnitã în exemplele date este cea de circumstanþial de loc (h), k)).

În ceea ce priveþte tiparul I B, un enunþ de tipul *Ei sunt buncii cãrora le mulþumesc pentru cã m-au crescut* se reorganizeazã, întrucât pronumele relativ nu este folosit cu forma de dativ, ci este tratat ca o formã invariabilã. Astfel, în propoziþia relativã, pe lângã cliticul pronominal cu funcþia de complement indirect,

se realizează și o formă nonclitică, ce reia referința nominalului sursă, aflat într-o propoziție anterioară. Dacă în tiparul I A pozițiile sintactice ocupate de pronumele rezumptiv erau cele de complement prepozițional și circumstanțial de loc, pe baza exemplurilor, pentru I B, se poate spune că pronumele rezumptiv are doar funcția sintactică de complement indirect în dativ.

Așadar, în acest tipar fenomenul rezumptiei se realizează la nivel de frază, întrucât referința unui nominal sursă aflat într-o propoziție anterioară este reluată de un pronume rezumptiv aflat într-o subordonată relativă. De asemenea, pronumele rezumptiv se află fie în acuzativ, fiind precedat de fiecare dată de o prepoziție, fie în dativ, având funcția de complement indirect.

3.2. Tiparul II: [GN_i [GNpron_i[GNpron_i [GV]]]]: *un domn_i care_i el_i face ce vrea*

A.

- (2) a) *Mi-a cerut autorizație ca să-mi fac canalizarea_i care_i aia_i era un necesar.*
 b) *Când ați avut probleme cu canalizarea_i care_i ea_i a fost înfundată.*
 c) *Am făcut cerere pentru eliberarea unui certificat de urbanism_i care_i acela_i a fost eliberat.*
 d) *Am votat niște stăpâni_i care_i ei_i fac ce vreau acum.*
 e) *Zice c-a devenit acum un domn_i care_i el_i face ce vrea.*
 f) *Abia aștep să mergem la mamaia_i care_i ea_i v-a crescut de când erați de-o șchioapă.*
 g) *L-au luat pe Marcel_i acolo care_i el_i e un om veritabil.*
 h) *El a profitat de o eroare a primăriei_i care_i ăștia_i în loc să zică că n-a fost așa.*
 i) *Veniră cu niște oameni_i care_i ei_i voiau să cumpere casa.*
 j) *Aveau la Nereju un frate_i care_i ăla_i nici nu voia să audă de ei.*
 k) *A venit aici cu preotul_i care_i el_i nici nu prea voia să se bage în scandal.*
 l) *Vorbise cu un avocat_i care_i el_i mi-a dat tot mie dreptate.*

B.

- (3) a) *A zis de mine_i că sunt rău care_i eu_i am ajutat pe toată lumea.*
 b) *A adus la tine_i marfa care_i tu_i i-ai zis că nu mai ai loc unde s-o ții.*

C.

- (4) a) *Îți povestesc ție_i care_i pe tine_i nici nu te interesează.*
 b) *Mă gândesc la voi_i care_i vouă_i nici nu vă pasă de mine.*

În toate exemplele specifice tiparului II A, construcția sintactică este aceeași: în cadrul relativei există un pronume personal ((2) b), d)-g), i), k), l)) sau demonstrativ ((2) a), c), h), j)) care reia un antecedent nominal (substantiv). Spre deosebire de

primul tipar, unde relativul avea rol doar de conector, în aceste structuri relativul ocupă și o poziție sintactică, aceea de subiect al propoziției pe care o introduce. De asemenea, pronumele cu rol rezumtiv are tot funcția de subiect. Astfel, prin prezența rezumtivului se realizează și dublarea subiectului. În ceea ce privește nominalul reluat de relativ și de pronume în subordonata relativă, acesta este un substantiv comun sau propriu ((2) g)), ce îndeplinește diferite funcții sintactice: obiect direct ((2) a), d), g), j) obiect prepozițional ((2)b), k), l)), complement al numelui ((2) c)), nume predicativ ((2) e)), circumstanțial de loc ((2) f)).

O situație interesantă este în (2) h), unde se observă că, la fel ca în toate celelalte exemple, există un lanț de coreferențialitate între nominalul sursă (*primăriei*), relativul (*care*) și pronumele rezumtiv (*ăștia*). În toate exemplele însă, în afară de cel de la (2) h), între nominalul sursă și pronumele rezumtiv se realizează o relație de acord în gen și număr (de exemplu: *canalizare* (feminin, singular) – *ăia* (feminin, singular), *niște stăpâni* (masculin, plural) – *ei* (masculin, plural) etc.). În (2) h), nu există acord între componentele menționate mai sus. O cauză probabilă a acestui aspect este faptul că vorbitorul tratează nominalul sursă (*primăriei*) ca pe un substantiv colectiv și are, de fapt, ca referent „funcționari ai primăriei” / „oameni care lucrează la primărie”.

Acest tipar se aseamănă cu o serie de construcții din limba română de tipul:

- (5) a) *Am vorbit cu un om, care om n-a mai venit.*
b) *Am avut scandal cu un vecin, care vecin s-a dus apoi la poliție.*

Așadar, tiparul II A presupune existența unui lanț de coreferențialitate format dintr-un antecedent nominal, un relativ și un pronume rezumtiv cu funcția sintactică de subiect.

În ceea ce privește tiparul II B, acesta prezintă un pronume în poziție de nominal sursă care, spre deosebire de tiparul II A, apare doar în acuzativ ((3) a), b)). În tiparul II C, există o situație diferită a pronumelui rezumtiv din propoziția relativă, întrucât acesta nu mai are funcție sintactică de subiect. În (4) a) rezumtivul ocupă funcția de obiect direct, iar în (4) b), pe aceea de complement indirect în dativ.

Așadar, în acest tipar, pronumele cu valoare rezumtivă apare în interiorul unei propoziții relative. Nominalul sursă poate fi un substantiv în nominativ sau acuzativ ori un pronume în acuzativ sau dativ.

3.3. Tiparul III: [GN_i(#)] [GV[Gprep_i]]: *Vecinii_i (#) n-am vorbit niciodată cu ei_i*

- (6) a) *Dar copilul ăsta_i (#) n-ai făcut până acum pregătire cu ei_i?*
b) *Vecinii_i (#) n-am vorbit niciodată cu ei_i.*
c) *Muncitorii_i (#) ai lucrat cu ei_i la casa lui Iancu?*

- d) *Femeile-astea_i* (#) *te-ai înțeles cu ele_i, să vină mâine de la 6:00?*
 e) *Tanti Margareta_i* (#) *eu nu vreau să mai zic nimic de ea_i.*
 f) *Icoana cu Maica Domnului_i* (#) *m-am rugat la ea_i, zi și noapte.*
 g) *Băiatul mijlociu_i* (#) *eu știu ce s-a întâmplat cu el_i.*
 h) *Moșul_i* (#) *n-am mai fost la el_i, de câțiva ani.*

În acest tipar, spre deosebire de celelalte prezentate până acum, fenomenul rezumptiv nu se realizează doar la nivelul unei relative introduse prin pronume. În aceste exemple, pronumele rezumptiv apare fie la nivelul propoziției în care există și nominalul sursă, fie într-o propoziție subordonată, dar nu neapărat relativă. Sursa referențială este un substantiv comun sau propriu ((6) e)) aflat în poziție inițială de enunț. Este de menționat că substantivul apare de fiecare dată articulat cu articol hotărât, este tematizat și neintegrat sintactic. În ceea ce privește pronumele cu rol rezumptiv, acesta apare în poziție de complement prepozițional ((6) a)-g)) sau de circumstanțial de loc ((6) h)).

În acest tip de construcții, nominalele sursă sunt tematizate, au o intonație specifică și pot fi sau nu integrate sintactic. În exemplele de mai sus nu există o dublare a complementului, din simplul motiv că acesta nu este integrat sintactic. Chiar dacă, în aceste exemple, reluarea referențială se realizează printr-un pronume aflat în poziție de complement prepozițional, în română nominalul sursă este reluat și prin pronume ce ocupă alte poziții sintactice, cum ar fi cea de obiect direct (*Profesorul de sport_i, # nu l_i-am văzut azi în școală.*).

Pe lângă rațiuni de natură pragmatică și semantică, probabil că la baza acestui tipar stă și faptul că vorbitorii au tendința să înceapă enunțul cu un nominal în poziție de subiect. De aceea, nominalul sursă, neintegrat sintactic, este marcat printr-o pauză, iar vorbitorii își reorganizează structura enunțului.

3.4. Tiparul IV

- A. [GN_i [GV_(+supin) [GN [Gprep_i]]]]: *mașină_i, de mers începătorii cu ea_i*
 (7) a) *masă_i, de stat trei copii la ea_i*
 b) *Asta nu e mașină_i, de mers toți începătorii cu ea_i.*
 c) *E o cârpă_i, de șters praful cu ea_i.*
 d) *Nu e o gradină mare, e o grădină_i, doar pentru noi de pus câteva legume în ea_i.*
 e) *Are o cutie_i, de-aia de fier, de ținut doar surubelnițe și câteva chei în ea_i.*
 f) *Aia nu e galerie_i, de agățat orice perdea pe ea_i.*
 g) *Nu e o groapă_i, de adus toate mizeriile la ea_i.*
 h) *E o cremă_i, de dat pe mâini cu ea_i, doar atunci când sunt foarte uscate.*
 i) *Aici e un drum_i, de mers toată lumea pe el_i, nu doar cei din partea asta.*
 j) *Sunt niște butoaie_i, de strâns apa de ploaie în ele_i.*
 k) *E o casă_i, de stat toți nebunii în ea_i.*
 l) *E un proscop_i, de șters doar masa cu el_i.*

- B.** [GN_i [GV_(+mod personal) [Gprep_i]]: *un teren_i să pună pe el_i lucernă*
- (8) a) *Am adus un dulap_i să punem în el_i hainele de care ziceai.*
 b) *Şi-a luat o garsonieră_i să bage în ea_i nişte studenţi.*
 c) *Vrea un teren_i să pună pe el_i lucernă.*
 d) *Facem şanţuri_i să băgăm în ele_i ţevile de la canalizare.*
 e) *Am nişte saci_i mai mari să băgăm în ei_i tot.*
 f) *I-a luat telefon_i să stea cu ochii în el_i toată ziua.*
 g) *Vrea o valiză_i mare să încapă în ea_i toate hainele.*
 h) *A luat ladă_i frigorifică să pună în ea_i toată carnea.*

În acest tipar, rezumþia se realizează fie la nivel de grup nominal, unde centrul de grup (un substantiv) este reluat printr-un grup prepoziþional, format din prepoziþie şi pronume personal, fie la nivel de frază, într-o propoziþie circumstanþială finală. Este de remarcat că există două subtipare care se diferenþiază în funcþie de felul verbului (verb la mod personal sau formă verbală nepersonală de supin). În tiparul IV A, în toate exemplele, verbul este la forma nepersonală de supin. De asemenea, între nominalul sursă şi pronumele cu rol rezumptiv apare intercalat un alt nominal. În aceea ce priveşte tiparul IV B, acesta este simetric cu IV A. Diferenþa constă însă în faptul că pronumele rezumptiv nu se mai află în aceeaşi propoziþie cu nominalul sursă, ci într-o propoziþie subordonată circumstanþială de scop, verbul având funcþie de predicat.

Acest tipar surprinde din nou tendinþa vorbitorilor de a realiza o complinire, obligatorie sau facultativă, prin grupul prepoziþional, în raport cu verbul regent (forma nepersonală de supin sau verb la modul conjunctiv). Astfel, vorbitorul, din nevoia de a se asigura că transmite clar ceea ce spune, reia referinþa nominalului sursă prin pronumele personal.

Întrucât au fost stabilite plecând de la un corpus bazat în mare măsură pe exemple aparþinând variantei orale a limbii române şi dat fiind că cercetarea acestui subiect se află într-o fază de început, este de precizat că tiparele de mai sus nu reprezintă, bineînþeles, o listă exhaustivă.

4. CONCLUZII

În urma analizei realizate asupra exemplelor din limba română vorbită, se poate spune că fenomenul rezumþiei pronominale este frecvent întâlnit. În tiparele prezentate s-a putut observa că rezumþia apare în exemple aparþinând atât registrului nonstandard (*fata care am vorbit cu ea*), cât şi celui standard (*o maşină de mers toţi începătorii cu ea*). Este de văzut în ce măsură aceste tipuri de construcþii sunt frecvente şi în varianta scrisă a limbii. De asemenea, este de urmărit în ce alte tipare sintactice se realizează acest fenomen.

SURSE

„D’ale lui Mitică”

<https://www.youtube.com/watch?v=jrAl0virOIs> (accesat la data de 10.03.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=H8nX1aDMZ6s> (accesat la data de 10.03.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=6nzqE1HWimw> (accesat la data de 10.03.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=flyFPUipRZ8> (accesat la data de 12.03.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=ghiMktnUoWc> (accesat la data de 14.03.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=CzOXVVMNZ70> (accesat la data de 14.03.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=IVk2pPRVv28> (accesat la data de 15.03.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=mvxPY-ehWQA> (accesat la data de 16.03.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=OtHogehIEdA> (accesat la data de 16.03.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=TzQn-F17pKI> (accesat la data de 16.03.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=PHnIkVDj2KE> (accesat la data de 19.03.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=aj3a-vtfjf4> (accesat la data de 29.03.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=Mx32LkzVOy4> (accesat la data de 11.05.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=Om4EukwzDC> (accesat la data de 7.07.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=FAhn6KS6070> (accesat la data de 17.07.2020)

„Prietenii lui Ovidiu”

<https://www.youtube.com/watch?v=sPmMeIRl0mI> (accesat la data de 16.03.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=8x97U375w4s> (accesat la data de 06.08.2020)

„Procesul etapei”

<https://www.youtube.com/watch?v=0OhTBVvkqHM> (accesat la data de 03.06.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=OtezuOYIFeI> (accesat la data de 05.03.2020)

„Viața satului”

<https://www.youtube.com/watch?v=HT9fqVzAV9Y> (accesat la data de 26.03.2020)
https://www.youtube.com/watch?v=7_oaWYTrSiI (accesat la data de 26.03.2020)
<https://www.youtube.com/watch?v=1NOb6acxh4M> (accesat la data de 30.03.2020)

BIBLIOGRAFIE

- Anagnostopoulou, 2008 = Elena Anagnostopoulou, „Clitic Doubling”, în M. Everaert, H. van Riemsdijk (eds), *The Blackwell Companion to Syntax*, vol. I, Oxford, Blackwell Publishing Ltd. p. 519–581.
- Asudeh, 2004 = Ash Asudeh, *Resumption as resource management* (A dissertation submitted to the Department of Linguistics and the Committee on Graduate Studies of Stanford University).
- Asudeh, 2012, = Ash Asudeh, *The Logic of Pronominal Resumption*, New York, Oxford University Press.
- Croitor, 2016 = Blanca Croitor, „Dublarea sintactică în limba română din perspectivă tipologică”, în *Limba română*, nr. 1, LXIV, p. 61–73.

- Lefebvre, Fournier, 1978 = Claire Lefebvre, Robert Fournier, „Les Relatives en français de Montréal”, *Cahiers de linguistique de l’UQUAM*, nr. 8, Paris, p. 273–294.
- McCloskey, 2002 = James McCloskey, „Resumption, successive cyclicity, and the locality of operations”, în Samuel David Epstein și T. Daniel Seeley (eds), *Derivation and Explanation in the Minimalist Program*, Oxford, Blackwell, p. 184–226.
- McCloskey, 2017 = James McCloskey, „Resumption”, în M. Everaert și H.C. Riemsdijk (eds), *The Wiley Blackwell Companion to Syntax*, ediþia a II-a, New Jersey, Wiley, p. 3–31.

PRONOMINAL RESUMPTION IN ROMANIAN.
SYNTACTIC PATTERNS SPECIFIC TO ROMANIAN

(Abstract)

This article represents an introductory study on the phenomenon of pronominal resumption in Romanian. In short, pronominal resumption is a phenomenon by which the referent of a noun is resumed by a pronominal form. Based on the foreign bibliography and the analysis of the corpus that contains examples taken from the spoken language, we show that pronominal resumption also exists in Romanian and is made in several syntactic patterns.

Cuvinte-cheie: rezumþie pronominală, dublare sintactică, tipare sintactice.

Keywords: pronominal resumption, syntactic doubling, syntactic patterns.

*Facultatea de Litere, Universitatea din București
Str. Edgar Quinet, nr. 5–7
catalindumitrascu95@gmail.com*